

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Ένα βασικό σημείο της πολιτικής μας είναι όχι μόνο η παραχώρηση εξουσιών και αποφάσεων στην περιφέρεια, αλλά η και αποκέντρωση των ευκαιριών ανάπτυξης και ευημερίας. Οι περιφέρειες με χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο θα πρέπει να μπούν σε τροχιά ταχύτερης οικονομικής ανάπτυξης από τις άλλες, έτσι ώστε να εκλείψει σταδιακά η μεγάλη διαφορά στο μέσο επίπεδο ευημερίας που παρατηρείται σήμερα στη χώρα μας. Όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να βοηθήσει την πραγματική σύγκλιση μεταξύ των διαφόρων κρατών, έτσι και σε κάθε χώρα πρέπει να φροντίζουμε να γεφυρώνουμε τις ευκαιρίες ανάπτυξης που υπάρχουν στις διάφορες περιοχές. Οι μέχρι σήμερα εξελίξεις στον τομέα αυτό δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικές, καθώς και από μόνη της η διαδικασία περιφερειακής σύγκλισης αποδικνύεται πολύ αργή. Οι περιφέρειες με χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο αναπτύσσονται μεν κάπως γρηγορώτερα από τις περισσότερες ευημερούσες, αλλά η διαφορά είναι πολύ μικρή για να έχει κανείς ορατά αποτελέσματα, αν αφεθούν τα πράγματα στη μοίρα τους.

Για παράδειγμα, το 1981 το βιοτικό επίπεδο στην φτωχότερη περιφέρεια ήταν το 55% της πλουσιότερης και 10 χρόνια μετά, το 1991, ήταν μόλις το 57%. Για να επιταχύνουμε την διαδικασία οικονομικής σύγκλισης των περιφερειών, πρέπει να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενεργειών, το οποίο θα έχει τόσο άμεσα όσο και μακροχρόνια θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη της περιφέρειας. Τα κύρια σημεία της πολιτικής μας είναι τα εξής:

- ενίσχυση των υποδομών
- δίκτυα διασύνδεσης
- ισόρροπη ανάπτυξη και επενδύσεις
- νέοι θεσμοί διαχείρισης πόρων στην περιφέρεια

Έρχομαι να εξετάσω χωριστά τα σημεία αυτά:

1. Ενίσχυση υποδομών στην περιφέρεια:

Σε αυτές περιλαμβάνονται οι φυσικές υποδομές, οι υποδομές εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού και μια σειρά από υπηρεσίες. Το κύριο εργαλείο για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι τα Περιφερειακά Προγράμματα, αλλά και το εθνικό σκέλος του ΚΠΣ. Ακριβώς για να δώσουμε την μεγάλη ώθηση που χρειάζεται η περιφέρεια, τα ΠΕΠ του Β' ΚΠΣ είναι και ποσοτικά και αναλογικά πολύ μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα του πρώτου πακέτου.

Συνολικά τα ΠΕΠ θα χρηματοδοτηθούν με 2.1 τρισ. δρχ., τρεις και πλέον φορές περισσότερο από το ποσό των 639 δισ. δρχ. του Α' ΚΠΣ.

Εδώ θα πρέπει να προσέξουμε όμως να αποφύγουμε δύο προβλήματα που ελλοχεύουν: **(α)** τον κατακερματισμό των πόρων σε έργα χωρίς αναπτυξιακή διάσταση και **(β)** την κατασκευή παρόμοιων μεγάλων έργων σε πολλές περιφέρειες με αποτέλεσμα την υπολειτουργία και υποχρησιμοποίηση όλων σε εθνικό επίπεδο.

Για να αποφύγουμε τον πρώτο κίνδυνο, πρέπει να επιλέγουμε έργα που έχουν υψηλή προστιθέμενη αξία, δημιουργούν σοβαρές προοπτικές απασχόλησης και βελτιώνουν αισθητά τις παραγωγικές δραστηριότητες της κάθε περιφέρειας.

Υπάρχει μία τάση να δισπείρουμε τα έργα της περιφέρειας σε κάθε νομό και σε κάθε δήμο, για να μείνουν όλοι ευχαριστημένοι, αλλά συχνά βλέπουμε ότι ο κατακερματισμός αυτός είναι αντίθετος με την λειτουργικότητα του έργου. Παράδειγμα τέτοιου

κατακερματισμού αποτελούν τα πολλά μικρά οδικά έργα όταν λείπουν βασικές κεντρικές αρτηρίες, η υπερβολική κατάτμηση πανεπιστημιακών τμημάτων σε διάφορες πόλεις με αποτέλεσμα να υπολειτουργεί όλο το Πανεπιστήμιο, η δημιουργία πολλών μικρών μονάδων γεωργικής έρευνας που δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν απαιτήσεις μεγάλης κλίμακας.

Ο δεύτερος κίνδυνος είναι μεγαλύτερος, γιατί δεν αρκεί μόνο να γίνει μία σωστή επιλογή από μια περιφέρεια, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να υπάρξει συντονισμός και σε εθνικό επίπεδο, για να αποφευχθεί η άσκοπη επανάληψη του έργου σε άλλους κομούς ή άλλες περιφέρειες.

Αν εξαιρέσει κανείς τις υποδομές στις μεταφορές, την εκπαίδευση και την υγεία και σε ορισμένους άλλους βασικούς τομείς, οι υποδομές που σχετίζονται με συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας **δεν** είναι λογικό να υπάρχουν σε όλες τις περιφέρειες και σε όλες τις περιοχές της χώρας. Τα μεγάλα έργα πρέπει να επιλέγονται σε κάθε περιφέρεια, αν υπάρχουν θεμελιωμένες προοπτικές αξιοποίησης και βιωσιμότητας και όχι μόνο και μόνο για να μιμηθούμε μία άλλη περιφέρεια ή ια άλλη πόλη.

Εάν εφαρμοστούν αυτά τα κριτήρια επιτυγχάνουμε δύο στόχους: Η κάθε περιφέρεια μεγιστοποιεί τις προϋποθέσεις της δικής της οικονομικής ανάπτυξης και, ταυτόχρονα, υπάρχει η άριστη δυνατή κατανομή των πόρων σε εθνικό επίπεδο.

2. Η λειτουργική ένταξη της περιφέρειας στα διασυνδεδεμένα δίκτυα μεταφορών και επικοινωνιών.

Βρισκόμαστε σε μια εποχή όπου οι αγορές δεν γνωρίζουν πλέον σύνορα μεταξύ των κρατών, αλλά συχνά βλέπουμε να υπάρχουν σοβαρές δυσκολίες μετακίνησης και επικοινωνίας από την μία

περιφέρεια της χώρας στην άλλη. Ελπίζουμε ότι με τα έργα του ΚΠΣ θα ενισχυθούν οι διαπεριφερειακές μεταφορές και επικοινωνίες και το πρόβλημα αυτό θα εξαλειφθεί. Οι μεγάλοι μεταφορικοί άξονες και οι κάθετες διασυνδέσεις τους, τα λιμενικά έργα, η επέκταση και βελτίωση των αεροδρομίων και του σιδηροδρομικού δικτύου θα αλλάξουν τη σημερινή εικόνα της στενότητας και της συχνής ανυπαρξίας σύνδεσης που παρατηρείται μεταξύ ορισμένων περιφερειών. Για να επιτευχθεί όμως η πλήρης αξιοποίηση των μεταφορικών υποδομών, θα πρέπει οι περιφέρειες να δημιουργήσουν τις κατάλληλες μορφές λειτουργίας και εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων που παρέχονται, όπως για παράδειγμα η σωστή οργάνωση της λεωφορειακής συγκοινωνίας, η επάρκεια των ακτοπλοϊκών γραμμών και η δημιουργία των κατάλληλων υποδομών διακομετακομιστικού εμπορίου σε κάθε περιφέρεια. Οι πρωτοβουλίες αυτές απαιτούν σχεδιασμό και επιχειρηματικότητα από την κάθε περιφέρεια και την κάθε νομαρχία, έτσι ώστε να έχουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για τον πολίτη, την επιχείρηση και το περιβάλλον.

Ανάλογη είναι η κατάσταση και για τις τηλεπικοινωνίες. Θα υπάρξει σοβαρή επέκταση και αναβάθμιση της υποδομής επικοινωνιών σε εθνικό επίπεδο, μετά από αυτό όμως θα πρέπει να αναπτυχθούν πολλές άλλες δράσεις και πρωτοβουλίες για να καταστεί δυνατή η ενσωμάτωση των πλεονεκτημάτων στην οικονομική δραστηριότητα της περιφέρειας. Η δημιουργία τοπικών δικτύων ενημέρωσης και επικοινωνίας των επιχειρήσεων, το ηλεκτρονικό εμπόριο, η δικτύωση των σχολείων, η συνδεδεμένη μηχανοργάνωση των διοικητικών υπηρεσιών της περιφέρειας αποτελούν παραδείγματα δράσεων που θα αυξήσουν την πληροφόρηση, θα μειώσουν τις καθυστερήσεις επικοινωνίας και μεταφοράς και θα διευκολύνουν την απομακρυσμένη εργασία, όχι μόνο στην ίδια περιφέρεια, αλλά και μεταξύ των περιφερειών.

3. Ισορροπη ανάπτυξη και επενδύσεις:

Οι σημερινές απαιτήσεις της ανάπτυξης επιβάλλουν την πραγματοποίηση νέων επενδύσεων στην μεταποίηση και στις υπηρεσίες, έτσι ώστε μαζί με τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας να περάσουμε σε μια νέα εποχή συνεχούς και ισορροπημένης ανάπτυξης. Η πρόοδος που έχει μέχρι σήμερα σημειωθεί δεν είναι ικανοποιητική. Οι περισσότερες περιφέρειες της χώρας εξακολουθούν να έχουν πλεονέκτημα εξειδίκευσης μόνο στην γεωργία ή και σε λίγους άλλους τομείς, όπως ο τουρισμός ή τα ορυχεία που προσδιορίζονται από την ύπαρξη και διαθεσιμότητα τοπικών φυσικών πόρων.

Στην μεταποίηση, εκτός της Αττικής εξειδίκευση παρουσιάζει μόνο η Κεντρική Μακεδονία, στον Τουρισμό τέσσερις περιφέρειες και άλλες τέσσερις στα ορυχεία.

Ορισμένες περιφέρειες που στο παρελθόν είχαν διακριθεί στην δευτερογενή παραγωγή, έχασαν αυτή την εξειδίκευση. Η απώλεια αυτή σχετίζεται σε κάποιο βαθμό και με τον αναπροσανατολισμό της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία 15 χρόνια και με τις απώλειες που είχαν παραδοσιακοί μας κλάδοι στις διεθνείς αγορές. Σε αρκετό βαθμό έχει προκληθεί όμως και από την επικράτηση μιάς νοοτροπίας που δεν θέλει την εγκατάσταση παραγωγικών επενδύσεων στην περιφέρεια, αλλά προτιμά ορισμένου τύπου υπηρεσίες, όπως τουρισμός, καζίνο, κέντρα αναψυχής, κλπ. Η νοοτροπία αυτή αν συνεχιστεί θα επιφέρει πολλές στρεβλώσεις στην συνολική δυνατότητα ανάπτυξης της κάθε περιοχής. Μια περιοχή χωρίς παραγωγική βάση, δεν θα μπορέσει ούτε την γεωργία της να εκσυγχρονίσει, ούτε να αναπτύξει υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, ούτε να προσελκύσει και να εντάξει νέες τεχνολογίες και να δώσει σύγχρονη και δημιουργική εργασία στον πληθυσμό της.

Η πολιτική μας πρέπει να υποστηρίζει την **σύμμετρη ανάπτυξη** της περιφέρειας. Αλλιώς, αν όλες οι περιφέρειες αποδιώχνουν τις βιομηχανίες και τις νέες επενδύσεις, τότε και όλη η χώρα θα απομείνει χωρίς σύγχρονη βιομηχανία και χωρίς νέες επενδύσεις και θα οδηγηθεί γρήγορα στην συρρίκνωση όλων των τομέων της οικονομίας.

Βεβαίως, οι επενδύσεις θα πρέπει να μην προκαλούν προβλήματα ανάπτυξης σε άλλους τομείς και γιαυτό ο σεβασμός προς το περιβάλλον αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο των νέων επενδυτικών σχεδίων. Δεν θα πρέπει όμως να χρησιμοποιείται ως πρόσχημα (όπως δυστυχώς γίνεται πολύ συχνά) για να μπλοκάρεται η πραγματοποίηση νέων έργων. Όταν η περιφέρεια σχεδιάζει και αποφασίζει μεγάλες και παραγωγικές επενδύσεις, το κριτήριο θα πρέπει να είναι οι ανάγκες και η ευημερία της χώρας και όχι κάποια τοπικά μικροσυμφέροντα, τα οποία ούτε ουσιαστική συμβολή έχουν στην ανάπτυξη, ούτε απασχόληση προσφέρουν και πολύ συχνά δεν πληρώνουν ούτε τους φόρους που τους αναλογούν.

4. Νέοι θεσμοί διαχείρισης πόρων στην περιφέρεια

Για να επιτύχουν οι παραπάνω κατευθύνσεις πρέπει εκτός από τον προσεκτικό προγραμματισμό να υπάρξει και η απαραίτητη χρηματοδότηση. Όπως ανέφερα και προηγουμένως, οι υποδομές και τα κύρια δίκτυα χρηματοδοτούνται από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, οι επενδύσεις υποστηρίζονται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, ενώ οι λειτουργικές δαπάνες καλύπτονται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό. Καμιά από αυτές τις πηγές δεν είναι ανεξάντλητη, ενώ οι ανάγκες θα αυξάνονται.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει ήδη αρχίσει να αποκτά **συνευθύνη** με την Κεντρική Διοίκηση σε πάρα πολλά θέματα προγραμματισμού και διαχείρισης μεγάλων έργων και **αυτονομία** στην επιλογή και εκτέλεση άλλων μικρότερων έργων και δραστηριοτήτων.

Η συνευθύνη αυτή πρέπει σταδιακά να μεταφραστεί και στην ως ένα βαθμό ευθύνη εξεύρεσης μέρους των πόρων για την χρηματοδότηση των επιλογών της και την εξασφάλιση της λειτουργίας τους. Θα υπάρξει έτσι μια διπλή **δημοσιονομική ευθύνη** των θεσμών της τοπικής αυτοδιοίκησης όχι μόνο προς την κατεύθυνση των δαπανών, αλλά και των ρποσόδων. Η ευθύνη αυτή συλλογής προσόδων μπορεί να πάρει πολλές μορφές.

(α) **Αυτοχρηματοδοτούμενες** δραστηριότητες, στις οποίες οι δαπάνες λειτουργίας καλύπτονται απο την τιμολόγηση των παραγόμενων υπηρεσιών. Για παράδειγμα, ένας δήμος μπορεί να βελτιώσει τις συνθήκες καθαριότητας με την αύξηση των τελών, ή να εκτελέσει τοπικά τουριστικά έργα με αντίστοιχη οικονομική εκμετάλλευση.

(β) **Θέσπιση αναπτυξιακού δημοτικού φόρου**, για την χρηματοδότηση δράσεων που αναβαθμίζουν την ποιότητα ζωής και κατ'έπékταση την αξία της περιουσίας που βρίσκεται στην αντίστοιχη περιοχή.

Η θέσπιση δημοσιονομικής ευθύνης στην περιφέρεια θα βοηθήσει στον προσεκτικώτερο καθορισμό των δαπανών και στην ορθολογικώτερη κατανομή των πόρων, γιατί θα υπόκειται στον άμεσο δημόσιο έλεγχο της τοπικής κοινωνίας. Έτσι θα επιτευχθεί και η αύξηση των πόρων που θα διατίθενται για δραστηριότητες της κάθε περιοχής, αλλά και η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην χρήση τους.